

УДК 78.071.2(092)

Олександра Німилович, доцент Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Людомир Філоненко, доктор філософії, доцент, завідувач кафедри музикознавства та фортепіано Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ВИКОНАВСЬКО-ПЕДАГОГІЧНІ ТРАДИЦІЇ У ТВОРЧОСТІ СЛАВЕТНИХ СПІВАЧОК СОЛОМІЇ КРУШЕЛЬНИЦЬКОЇ Й ІРИНИ МАЛАНЮК

У статті висвітлюються спільні та індивідуальні напрями творчих пошуків і злетів славетних представниць галицького роду – співачок Соломії Крушельницької й Ірини Маланюк.

Ключові слова: Соломія Крушельницька, Ірина Маланюк, вокальне мистецтво, опера, спів, драматичний талант, вокальна педагогіка, родинні зв'язки.

Літ. II.

Александра Нимилович, доцент Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко

Людомир Філоненко, доктор философии, доцент, заведующий кафедрой музыковедения и фортепиано

Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко

ИСПОЛНИТЕЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТРАДИЦИИ В ТВОРЧЕСТВЕ ИЗВЕСТНЫХ ПЕВИЦ СОЛОМИИ КРУШЕЛЬНИЦКОЙ И ИРИНЫ МАЛАНЮК

В статье освещаются области совместных и индивидуальных творческих поисков и успехов известных представительниц галицкого рода – певиц Соломии Крушельницкой и Ирины Маланюк.

Ключевые слова: Соломия Крушельницкая, Ирина Маланюк, вокальное искусство, опера, пение, драматический талант, вокальная педагогика, родственные связи.

Alexandra Nimylovych, Docent

Drohobych State Pedagogical University by I. Franko

Lubomyr Filonenko, Ph.D., docent Head of Musicology and Piano

Drohobych State Pedagogical University by I. Franko

PERFORMING AND PEDAGOGICAL TRADITIONS IN CREATIVITY OF FAMOUS SINGERS SOLOMIA KRUSHELNYTSKA AND IRYNA MALANYUK

The article highlights collaborativ and individual styles of creative searches and took off the famous representatives of the Galician family – the singer Solomiya Krushelnytska and Iryna Malanyuk

Keywords: Solomiya Krushelnytska, Iryna Malanyuk, vocal art, opera, singing, dramatic talent, vocal pedagogics, family relations.

Постановка проблеми. Окрасою європейських оперних сцен і музичних фестивалів середини ХХ ст. була Ірина Маланюк, племінниця славної Соломії Крушельницької, яка після студій у Віденській Музичній Академії стала примадонною оперних театрів Відня, Граца, Цюріха, а у Баварській державній опері у Мюнхені отримала високе відзначення титулом “камерзенгерін” [7, 71]. Подорожуючи по світу, І. Маланюк, як і її знаменита кривна, скрізь називала себе українкою, виступала з концертами української музики, включала твори українських композиторів до всіх своїх збірних програм. Хоча Європа й стала її домом, вона завжди наголошувала: “Я українка з Галичини” [4, 251]. Власне, актуальність цієї публікації й зумовлена необхідністю розкриття

спадкоємності маловідомих родинних мистецьких традицій Крушельницьких-Маланюків.

Мета статті полягає у виявленні спільних та індивідуальних напрямів творчих пошуків і злетів славетних представниць галицького роду – співачок Соломії Крушельницької та Ірини Маланюк, а також у визначенні ролі виконавиць у розвитку світового й українського вокального і хорового мистецтва кінця ХІХ – ХХ ст.

Огляд останніх публікацій і досліджень. До творчих постатей обох славетних співачок зверталось чимало дослідників (М. Головащенко, І. Лисенко, С. Павлишин, Г. Тихобаєва, Р. Мисько-Пасічник, Д. Білавич, О. Смоляк, Г. Карась, І. Романюк), втім вони, передусім, спрямовували свої праці до мистецької діяльності кожної виконавиці зокрема. Основним джерелом для

написання статті послужила автобіографічна праця Ірини Маланюк [4], монографія С. Павлишин [7], спогади й матеріали, вміщені у двотомному виданні “Соломія Крушельницька” в упорядкуванні М. Головащенко [8] й видання “Соломія Крушельницька. Шляхами тріумфів: Статті та матеріали” [9].

Виклад основного матеріалу. І. Соломія Крушельницька, й Ірина Маланюк зазнали світової слави. У відгуках і рецензіях на виступи С. Крушельницької (1872 – 1952) зарубіжні й українські критики не скупились на похвали: вона “володіє голосом, талантом і вродою”, її голос в нижніх регістрах подібний до “брили цінного мармуру, в якій митець лише окреслив контури майбутньої скульптури”, це “артистка, яких ми ще тут не чули”, “найславніша українська співачка, гордість Галицької України”, це “весна з рідного краю”, голос якої “еластичний і надзвичайно солодкий і як такий є совершенним інструментом так до виконання великих вагнерівських оперових партій як і наших народних пісень”. Світова критика характеризувала Ірину Маланюк також різноманітними епітетами, серед яких: “справжня примадонна”, “яка належить до найкращих у міжнародному сузір’ї” і “найбільших у світі виконавців Вагнерівських опер”, “однією з найкращих Кармен сьогоднішньої Європи”, “нова Венера, яка прийшла з України” і стала “однією з найвизначніших артисток”, “найбільших співачок континенту”.

Ірина Маланюк належить до тих митців, про яких видатний композитор Микола Колесса написав: “Серед володарів чудового дару, що підкоряв серця шанувальників оперного мистецтва, є світової слави українські співаки Олександр Мишуга, Соломія Крушельницька, Модест Менцинський, Іра Маланюк” [2, 8]. Із цих висловлювань можна констатувати, що С. Крушельницька й І. Маланюк, як представниці знаного в Галичині роду, урізний час ширили славу українського мистецтва в світі.

Як згадувала Ірина Маланюк (нар. 29 січня 1919 р. в Станіславові – пом. 2009 р. в Австрії) у своїй автобіографічній праці [4] в її родині були предки і з Австрії, але завжди вона почувала себе україночку. Отож одним із зачинателів роду Іри Маланюк по материній лінії був герцог Гіз, один з претендентів до французького трону. У 1792 році, під час революції, він утік до Австрії, звідки, за порадою цісаря Франца І, приєднався до угорського двору і прийняв прізвище фон Кіш. Його донька Франціска Гіз вийшла заміж за німця Кайзера фон Кайзерсгаймб. А її наймолодша донька Амалія, народжена у 1818 році, стала дружиною Ріттера фон Ключаріч. Уже їх дочка

Габрієля познайомилася у Відні з українцем Олександром Жуковським, який студіював медицину. Після одруження у 1882 році молодий лікар, батько якого був священиком у селі Глушків біля Городенки, повернувся в Галичину і відкрив практику в Станіславові, а згодом став головним лікарем дирекції залізниці та отримав титул придворного радника. О. Жуковський був також обдарованим митцем-малярем і ці здібності перейняла його донька Ольга, до того ж закохана в музику. Її чоловіком став військовий лікар при австрійській армії Осип Маланюк, великий патріот-українець з роду Крушельницьких – кузен Соломії Крушельницької, полковник Української Галицької армії [7, 8]. Це і були батьки майбутньої славетної співачки. Батько був відомим лікарем-полковником, колишнім керівником санітарного відділу УГА і Армії УНР, головою Союзу комбатантів у Станіславові і засновником Українського Студентського Товариства “Січ” у Граці. Серед його численних нагород – орден УГА 1918 року “За Україну, за її волю, за честь і славу”. Такими виявились родинні зв’язки двох видатних співачок ХХ століття.

Слід зазначити, що початки навчання і дебютні виступи, словом, перші кроки до вершин вокального мистецтва у співачок видалися напрочуд схожими. Дебют Крушельницької – студентки Консерваторії Галицького Музичного Товариства – відбувся 15 квітня 1893 року на сцені театру Скарбка у Львові. Проте, Соломія вже мала певний досвід виступів перед слухачами. Навчалася вона у класі професора Валерія Висоцького, який виховав цілу плеяду талановитих співаків. Серед них – Олександр Мишуга, Євген Гушалевич, Микола Левицький, Габрієль Гурський, Яніна Королевич, Адам Дідур, у якого згодом навчалась й Ірина Маланюк.

Соломія Крушельницька дебютувала в опері Г. Доніцетті “Фаворитка”, виконуючи головну партію Леонори. Вона “була в репертуарі знаменитої Джемми Беллінчоні, яка виступала з гастрольями у Львові й тільки щойно, 3 травня, від’їхала до Мілану. Але цілком може бути, що відваги Крушельницькій додала сама Дж. Беллінчоні: вона була присутня на дебюті Соломії і радила їй продовжити навчання в Італії. Згодом італійська примадонна навіть сприяла здійсненню цієї ідеї” [10].

Ірина Маланюк, ще навчаючись в українській гімназії, виступала в ролі Лисички в опері М. Лисенка. Згодом почала навчання в консерваторії при Польському Музичному Товаристві ім. С. Монюшка. Бажання навчатись співу професійно перемогло і, склавши іспит зрілості І. Маланюк розпочинає їздити на лекції

до Львова до відомого баса Адама Дідур. Через рік вона вступила на природничий факультет Львівського університету, живучи у бабці Павлини Крушельницької-Маланюкової, але цілими днями перебувала в класі Дідур. Вже в травні 1939 року І. Маланюк виступила на сцені Львівської опери в ролі Амнеріс, у спеціальній виставі для молоді. Цього спектаклю Дідур домігся для чотирьох своїх вихованців. Після небаченого успіху двадцятирічній І. Маланюк та іншим трьом її колегам запропонували контракт у Варшавській опері. Таким символічним шляхом проходили і попередники І. Маланюк, починаючи від славетної С. Крушельницької. Варто зазначити, що на цей час А. Дідур став директором Варшавської опери.

Якщо порівнювати значущість оперно-виконавської і концертної діяльності обох співачок, слід відзначити різноманіття їхнього репертуару і чималой кількості в ньому композицій різних стилів і епох. До репертуару С. Крушельницької входило 67 оперних ролей, понад 80 вокальних творів зарубіжних композиторів, чимало солоспівів українських композиторів та понад 70 обробок українських народних пісень. Неодноразово С. Крушельницька виступала солісткою хорових колективів як в Україні (“Боян”, “Бандурист”, “Сурма”), так за кордоном. Репертуар співачки Ірини Маланюк охоплював понад 85 оперних ролей, 50 кантатно-ораторійних партій, величезну кількість окремих арій, пісень і романсів композиторів різних країн. Співачка Ірина Маланюк виступаючи на оперних сценах світу від 1939 року з ролями в операх Генделя, Глюка, Телемана, Моцарта, Мануеля де Фальї, Масканьї, Вагнера, Бізе, Верді, Барбера, Лисенка, Мусоргського та ін., співаючи як солістка у постановках кантат і ораторій, співпрацювала з найвідомішими у світі виконавцями, оркестрами і диригентами Гербертом фон Караяном, Ернесто Барбіні, Рудольфом Моральтом, Гансом Кнаппертсбумом, Клеменсом Клаусом, Францом Маршалеком, Паулем Захаром, Ерне Ансерме, Андрієм Гнатишином, Гансом Сваровскі.

Всі критики і диригенти вважали Ірину Маланюк вагнерівською співачкою. Вона виконувала ролі у дев’яти операх Р. Вагнера, а враховуючи постановки трилогій, не кожен виконавець за своїми природними вокальними даними може витримати виконання своєї партії через надмірну складність і драматизм ролей, де слово і музика є інтегровані в сценічну дію, а гігантських розмірів симфонічний оркестр втрачає акомпануючу роль, набуваючи значення головної дійової особи. Тут слід додати, що ні італійські, ні слов’янські голоси за своєю природою і будовою органу не є добре налаштовані до вагнерівської

манери співу. Серед українських співаків до вагнерівських співаків (як виняток!) зачисляють С. Крушельницьку, М. Менцинського та І. Маланюк.

У Вагнерівському оперному репертуарі С. Крушельницької ролі: Ельзи в “Лоенгріні”, Єлизавети в опері “Тангойзер”, Брунгільди у “Валькірії”, Валькірії у “Зігфріді”, Брунгільди у “Загибелі Богів”, Ізольди у “Трістані та Ізольді”.

І. Маланюк у Вагнерівських операх (всього 10 ролей у 9 операх) виконувала роль богині Фріки, надзвичайної краси аріозо якої є одним з етапних моментів у драматургії “Валькірії”. А роль богині Фріки (охоронниці звичаїв і моральності, дружини бога-законодавця Вотана) з опери Вагнера “Золото Рейну” принесла за один вечір І. Маланюк всесвітню славу. Варто зазначити, що сповнена спраги, помсти, підступна дружина графа Брабантського, а на додаток ще й зла чарівниця, яка перетворила брата Ельзи у лебедя, Ортруд (Р. Вагнер “Лоенгрін”) була улюбленою негативною героїнею Ірини Маланюк [4, 263].

Примітно, що у фонографічному доробку як С. Крушельницької, так і І. Маланюк по 35 довгограючих платівок і CD [6]. Насамперед це сольні платівки. С. Крушельницька здійснила грамофонні записи у 1903 році на фірмі “Gramofone” у Варшаві, у 1906, 1907 – 1908, 1910 роках – в Мілані (фірма “Fonotipia”), у 1928 році в Чикаго на фірмі “Columbia”, а останній, вже магнітофонний запис українських народних пісень (концертмейстер Б. Дрималик) було зроблено 16 квітня 1951 року у Львові.

Ірина Маланюк, живучи в інший час, маючи кращі технічні можливості, здійснювала записи платівок і CD на різноманітних фірмах у Кельні, Лондоні, Байройті, Римі, Відні, Зальцбурзі, Мюнхені, Мілані, Стразбурзі, Цюриху.

Подібними є й гастрольні маршрути двох видатних виконавиць. У період від 1923 до 1929 року С. Крушельницька виступала з концертами у країнах Європи, Південної та Північної Америки з програмою “Пісні усіх націй”. До Нью-Йорка С. Крушельницька прибула 20 січня 1928 року і, як зазначає дослідниця Р. Мисько-Пасічник “вона була першою українською оперною зіркою, яка приїхала до Сполучених Штатів Америки” [5].

Відомий дослідник української дискографії у США Стефан Максимюк у статті “Соломія Крушельницька та її фонографічні записи”, надрукованій у журналі “Вісті” (вересень 1965) писав: “Вона, немов той соловейко, виспівувала їм (українським слухачам в Америці – О. Н., Л. Ф.) тугу й радість, якими жив наш народ не тільки на поневоленій батьківщині, але й тут, у Новому Світі. Вона немов той величний міст, поєднувала

наших поселенців з далекою їм, але так близькою в серці батьківщиною” [3, 35].

Слід зазначити, що у липні 1952 року, після вагнерівського фестивалю в Байройті, І. Маланюк вирушила до Буенос-Айреса. Тут вона виступала у знаменитій опері Кольон, де перед першою світовою війною отримувала овації Соломія Крушельницька. І. Маланюк виконувала ролі Дорабелли в “Так поступають всі” Моцарта, Іродіади в “Сальоме” Р. Штрауса. Саме партію Іродіади співала і С. Крушельницька в цьому ж залі. Аргентинська критика зазначала, що І. Маланюк показала “оксамитовий тембр свого повного, гарного мецо-сопрано, а в живій сценічній грі зберегла шляхотність” [7, 45]. В українському емігрантському середовищі її гастролі залишилися незабутньою подією, святом мистецтва.

Довгоочікувана поїздка І. Маланюк до Америки здійснилася весною 1972 року, коли з’явилася нагода співати для української громади Америки (США і Канади). Ці концерти мали численні відгуки у пресі, серед яких стаття Василя Витвицького в журналі “Нові дні”, відомого українського композитора і музикознавця, з якої виходить, що до програми концерту в Детройті ввели солов’яка Лисенка – “Ой, люлі, люлі”, “Огні горять”, “Дощик”, “А мій милий умер”; Степового – “Ой, три шляхи широкі”; Січинського – “Дума про Нечая”, “Бабине літо”; Лятошинського – “Ой, у полі тихий вітер віє”; Людкевича – “Ой, вербо, вербо”; Барвінського – “Ой, сумна, сумна темна ніченька”, “Ой поля, ви поля”, “Ой, ходила дівчина беріжком” [1, 8].

Так уже повелося у світовій виконавській практиці, коли видатні співаки, диригенти, інструменталісти намагаються викласти свій мистецький досвід у методичних працях, порадах, лекціях. Узгаляючи основні постулати, вони прагнуть передати секрети творчості наступним поколінням, створити школу плекання тих чи інших талантів для відданого служіння мистецтву. Не були винятком і українські співаки: Олександр Мишуга, Модест Менцинський, Зенон Дольницький, Василь Тисяк, Марія Сокіл, Михайло Голинський, Михайло Микиша, Борис Гмиря, Йосип Гошуляк та багато ін. теж намагалися свої виконавські зауваги викласти у автобіографічних виданнях чи окремих статтях і спогадах. Не стала винятком і величезна педагогічна праця Соломії Крушельницької (на посаді професора Львівської консерваторії, 1944 – 1952 рр.) й Ірини Маланюк, яка понад двадцять років присвятила навчанню талановитої співочої молоді в Європі.

С. Крушельницька, повернувшись до Львова у 1939 році, зазнала націоналізації помешкання і

заборони виїжджати за межі союзу. У 1944 році В. Барвінський (директор Львівської консерваторії) запросив видатну співачку на посаду професора. Втім, у 1947 році в час “чистки кадрів” С. Крушельницьку понизили в посаді, звинуватили у відсутності диплому про вищу освіту, а В. Барвінського у 1948 році арештували й вислали до Мордовії. С. Крушельницькій закидали відсутність відповідної освіти. За спогадами одного з учнів співачки Степана Генсірука, диплом С. Крушельницької про закінчення Консерваторії Галицького музичного товариства у Львові зберігався на прохання її родичів у І. Свенціцького. Коли диплом знайшли, місце праці збереглося за С. Крушельницькою [11].

Зазнаючи чималих утисків, зірка світової сцени все ж виховала ціле гроно учнів, які з успіхом виступали на оперних сценах, ставали лауреатами престижних вокальних конкурсів. Серед них: Оксана Білявська, Степан Генсірук, Єжи Погановський, Клавдія Чернет, Володимир Овсійчук, Одарка Бандрівська, Теофілія Братківська, Марія Дувір'як, Оксана Шиффер, Любов Єщенко, Ніна Кузьміна, Агнія Чікова, Божена Антоневиц-Скрипничук, Ніна Богданова-Пелехата.

Педагогічну працю І. Маланюк розпочала на початку 1970 року, на сорок років пізніше від Соломії Крушельницької. Маючи сумніви в тому, чи зможе добре виконувати свої обов’язки, бо у будь-якій діяльності прагнула перфектного результату. До Вищої школи музики у Граці її заохочував піаніст, професор Ерік Верба, з яким І. Маланюк часто виступала в концертах.

Перший навчальний курс вона отримала 1 лютого 1970 року, а вже перший вечір пісень її студентів відбувся 26 червня 1970 року. Вже в наступному році І. Маланюк отримала звання професора надзвичайного (в. о. професора), у 1974 – звичайного, що у нас відповідає повноцінній посаді професора.

Від 1973 року, закінчивши сценічну кар’єру, співачка повністю перейшла до плідної педагогічної діяльності, де вона досягла вершин, подібних до сценічних. Доволі часто співачка зазначала, що своїм умінням завдячує чудовим педагогам, настанови яких і способи їхніх занять разом із своїм досвідом намагалася передавати учням. Від А. Дідура й Анни Бар-Мільденбург почерпнула практику проводити заняття у присутності чималої кількості людей, тобто завжди при публіці; навчати не тільки співу, а вимагати виражати в ньому своє я; навчаючи співу вимагала виразності погляду, як розкритої до публіки душі, що неодноразово відзначала

критика. Адже виразність погляду І. Маланюк – це один з важливих елементів її захоплюючої гри.

З класу професора І. Маланюк у 1971 – 1989 рр. вийшло понад сто студентів. Деякі з них захистили дисертації, і що важливо – всі працювали за своїм фахом. Серед них студенти різних національностей, навіть японці, але не було ні одного українця. У переліку вихованців І. Маланюк чимало знаних імен, та найвідоміше, звичайно, ім'я Мар'яни Ліповшек. Як зазначала співачка-педагог, “серед інших треба назвати Ѓотца Цемана, який співає зараз в Опері Трацу, та тенора Державної опери Гельмута Вільдгабера... Професію педагогів обрали мої студенти Герард Кенда, Мартін Клітман та Віллі Оберцаухер. Японка Міка Кайяма та Брігітте Баума отримали свій контракт у Німеччині, а Франціска Дрекслер та Едіт Зуханек стали видатними концертуючими співачками” [4, 239].

Повернення співачки на рідну землю вперше відбулось у 1991 році, та знаковим став приїзд у 1994 – в 75-річний ювілей артистки. На сцені Львівського оперного театру відбувся ювілейний концерт, проведений професором Стефанією Павлишин. Ще від 1991 року І. Маланюк вела короткий курс інтерпретації співу у Львівській консерваторії ім. М. Лисенка, а в 1998 співачка отримала звання Почесного професора цього навчального закладу (Doctor Honoris Causa), професором якого була її знаменита тітка.

Якщо порівнювати основні вокальні педагогічні засади двох видатних співачок С. Крушельницької й І. Маланюк та їх вимоги у цій галузі до учнів можна стверджувати, про подібність багатьох моментів, серед яких:

- уникати у виконанні штучності, бути завжди природнім;
- постійна праця над розширенням діапазону, укріпленням найвищого і найнижчого регістрів, зміцненням насиченості звучання;
- інтуїція, як одна з провідних рис інтерпретації;
- систематична праця над технікою співу, дикцією у поєднанні з гармонійним розвитком усієї особистості (освіта, інтелігентність, вдосконалення знання мов, розширення світогляду, читання).

Примітно, що в Україні з успіхом відбуваються іменні вокальні конкурси С. Крушельницької й І. Маланюк. Від 1991 року проводиться Міжнародний конкурс оперних співаків ім. С. Крушельницької у Львові. Цікавим прикладом для наслідування стала організація Всеукраїнського конкурсу молодих виконавців імені Ірини Маланюк у Івано-Франківську. Вже відбулося чотири такі конкурси.

Висновки. Вся концертно-оперна, фонографічна,

педагогічна, меценатська діяльність співачок і сьогодні служить мистецтву і вихованню молодих вокальних талантів. Професійна вокальна школа багатьох видатних педагогів, у яких здобували освіту С. Крушельницька й І. Маланюк сформувала бажання вокалісток відбутися, в першу чергу, як оперні співачки. Широка оперна, кантатно-ораторіальна і концертна діяльність виконавиць спонукала до різноманіття і чималой кількості композицій різних стилів і епох, з обов'язковим виконанням творів українських композиторів.

У своїй автобіографічній книжці “Голос серця” Ірина Маланюк визначаючи звідки виникла її любов до опери, яка вже з дитинства “світила їй провідною зіркою” стверджувала: “Щоправда у нашій родині була оперна співачка, яка досягла світової слави – Соломія Крушельницька. Вона була донькою одного з братів моєї бабуні Маланюк, отже кузиною мого батька. Наші дороги ніколи не перетиналися – я ніколи не зустрічала Крушельницької, не бачила її на сцені, але, може, якась крапля її крові, замішаної на театрі, тече в моїх жилах? ... Вона гастролювала в Буенос-Айресі, у Сполучених Штатах Америки, в багатьох відомих театрах Європи. Більшу частину свого життя вона провела в Італії, там, власне, й співала з польським басом Адамом Дідуром, моїм майбутнім педагогом... У будинку, де мешкала у Львові, недавно відкрився маленький музей. Під час мого останнього приїзду на Батьківщину я пішла туди, щоб вклонитися своїй видатній незнайомій родичці” [4, 19 – 20]. На сторінках книги відгуків музею ім. С. Крушельницької Ірина Маланюк залишила такі рядки: “Тратую серечно за створення прекрасного музею і бажаю дальших успіхів. Іра Маланюк, Австрія” [9, 280].

1. Витвицький В. З династії золотих голосів // *Нові дні*. – 1972. – червень. – С. 8.

2. Колесса М. Слово про співачку // *Маланюк І. Голос серця: Автобіографія співачки*. – Львів: Видавництво Collegium musicum Львівського Товариства Ріхарда Вагнера, 2001. – 306 с.

3. Максимюк С. Соломія Крушельницька та її фонографічна спадщина / Степан Максимюк // *Максимюк С. З історії українського звукозапису та дискографії*. – Львів-Вашингтон, 2003. – С. 35.

4. Маланюк І. *Голос серця: Автобіографія співачки / Ірина Маланюк*. – Львів: Видавництво Collegium musicum Львівського Товариства Ріхарда Вагнера, 2001. – 306 с.

5. Мисько-Пасічник Р. *Концертні виступи Соломії Крушельницької у містах США і Канади (1928 р.) [Електронний ресурс] // Режим доступу: www.salomeamuseum.lviv.ua/.../vystupy-us*

ФОРМУВАННЯ ГАРМОНІЙНОЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

6. Музично-меморіальний музей Соломії Крушельницької у Львові: 27 лютого 2009 р., відкриття виставки "Голос серця", присвяченої 90-річчю Іри Маланюк [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.salomeamuseum.lviv.ua/news/35.htm>
7. Павлишин С. Історія однієї кар'єри / Стефанія Павлишин. – Львів: Вид-во "Вільна Україна", 1994 – 108 с.
8. Соломія Крушельницька: Спогади, матеріали, листування: В 2 ч. / Упор., вст. ст., прим. М. Головащенко. – К.: Музична Україна: Ч. 1. Спогади, 1978. – 398 с.; Ч. 2. Матеріали. Листування, 1979. – 447 с.
9. Соломія Крушельницька. Шляхами тріумфів: Статті та матеріали / Упорядники: П. Медведик, Р. Мисько-Пасічник. – Тернопіль: Джура, 2008. – 392 с.
10. Тихобаєва Г. "Ви у своєму дебюті не були дебютанткою..." [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://salomeamuseum.lviv.ua/i/files/Debjut.doc>
11. Чоп Г. Диплом Соломії Крушельницької [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://pohlyad.com>

Стаття надійшла до редакції 10.09.2013

УДК 37.036

Тамара Бабенко, кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов факультетів психології та соціології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ФОРМУВАННЯ ГАРМОНІЙНОЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті автор піднімає проблему формування гармонійної особистості студента вищого навчального закладу в умовах поширення процесів глобалізації на сферу освіти.

Ключові слова: глобалізація вищої освіти, гармонійна особистість, гармонійне виховання, особистість студента.

Лит. 11.

Тамара Бабенко, кандидат педагогических наук, доцент,
заведующая кафедрой иностранных языков факультетов психологии и социологии
Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

ФОРМИРОВАНИЕ ГАРМОНИЧНОЙ ЛИЧНОСТИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье автор поднимает проблему формирования гармоничной личности студента в условиях, возникших в результате распространения процессов глобализации на сферу образования.

Ключевые слова: глобализация высшего образования, гармоничная личность, гармоническое воспитание, личность студента.

**Tamara Babenko, Ph.D. (Pedagogy), Docent Head of Foreign Languages Department of
Psychology and Sociology Faculties
Kyiv National University by T. Shevchenko**

THE FORMATION OF A HARMONIOUS PERSONALITY UNDER GLOBALISATION PROCESSES

The article deals with the problem of educating a harmonious personality in the present-day world, influenced by globalization processes.

Keywords: the globalization of higher education, a harmonious education, a student's personality, national identity.

Постановка проблеми. На останньому всесвітньому економічному форумі у Давосі (2013 р.) обговорювали нагальні проблеми, викликані гіперглобалізацією світу. У центрі уваги економістів були питання стійкості, змоги протистояти ризикам, здатності до їхнього подолання та подальшого розвитку всупереч негативних обставин – якостей, без яких нині не

може успішно розвиватися жодна зі сторін суспільного життя й освіта зокрема.

Процеси глобалізації у вищих навчальних закладах стають дедалі відчужнішими: зведена до мінімуму кількість аудиторних годин змушує викладачів економніше ставитися до аудиторного часу й не залишає місця для вирішення проблем виховання студентської молоді. Такі зміни,